

Sponsorzy:

TOYOTA

Patronat medialny:

jaworska

Partnerzy projektu:

Stowarzyszenie Przyjaciół Nowej Wsi Wielkiej i Nowej Wsi Małej
Rada Sołecka
Gospodarstwo Ekologiczne I. S. Przymuszała

Gminny Ośrodek Kultury
59 - 411 Paszowice nr 142
tel/fax 76 870 11 13
e – mail: gok@paszowice.pl
www.paszowice.pl

Sfinansowano przez Fundusz Partnerstwa w ramach programu „Szkoły dla Ekorozwoju 2009” realizowanego przez Fundację Partnerstwo dla Środowiska ze środków NFOŚiGW i Toyoty w ramach projektu „Storzyczkowe Wzgórze - wędrowki Szlakiem Trzech Wąwozów” Gminnego Ośrodka Kultury w Paszowicach.

**SZLAK
TRZECH
WĄWOZÓW**

Zapraszamy na wędrowkę Szlakiem Trzech Wąwozów

– ścieżką edukacyjną o łącznej długości ok. 10 km,
która rozpoczyna się w **Nowej Wsi Wielkiej**
na terenie Parku Krajobrazowego „Chełmy”.

Pierwsze zapiski historyczne na temat wsi pochodzą z 1352 roku. Prawdopodobnie została założona jako kolonia górnicza. Mieszkańcy sołectwa zajmowali się głównie pracą w lasach i kamieniołomach, a także hodowlą zwierząt. Do wsi należały rozległe lasy, które były terenami łowieckimi. Do 1945 r. na terenie miejscowości znajdowały się dwa młyny wodne, wiatrak, kościół, trzy gospody, tartak, gorzelnia, dwie szkoły (ewangelicka i katolicka), dwór, dwa folwarki, 113 domów (łącznie z Nową Wsią Małą). Po 1945 roku wieś znacznie się wyludniła, nie odrodziły się dawne drobne zakłady przemysłowe. Z dawnych zabudowań dworskich pozostał budynek mieszkalno – gospodarczy, z pałacu zachowało się tylko podpiwniczenie, a także mury dwóch stodół. Poniżej kościoła znajduje się pomnik poległych w wojnie w 1870 r. i w pierwszej wojnie światowej. Na samym krańcu wsi można także odnaleźć resztki młyna wodnego, zachowało się też wiele domów z połowy XIX wieku. Miejscowość ma wiele walorów przyrodniczych. Na rozdrożu między Nową Wsią Wielką a Małą, na Storczykowym Wzgórzu, runo kryje siedem gatunków prawnie chronionych storczyków. Następnym walorem miejscowości jest sąsiedztwo trzech wąwozów: Wąwozu Lipa (rezerwat), Wąwozu Siedmickiego (rezerwat) i Wąwozu Nowowiejskiego. Na ich terenie znajduje się wiele ciekawych okazów fauny i flory.

Rezerwat przyrody „Wąwóz Lipa” został utworzony 12 listopada 1996 r. w celu zachowania naturalnych lasów oraz zbiorowisk naskalnych wraz z różnymi typami pomnikowych gładów narzutowych. Rezerwat ma charakter geologiczno – florystyczny; jego powierzchnia to 101 ha. Według klasyfikacji przyrodniczo - leśnej rezerwat znajduje się w granicach V Krainy Śląskiej, dzielnicy Przedgórze Sudeckie, a według podziału fizyczno – geograficznego usytuowany jest w południowo-wschodniej części mezoregionu Pogórza Kaczawskiego, wchodzącego w skład makroregionu Pogórze Zachodniosudeckie. Na uwagę zasługuje zróżnicowana rzeźba zbczy wąwozu z różnymi typami wychodni skalnych i rumowiskami skalnymi oraz zachodzące procesy stokowe (obrywy, osuwiska, odpadanie). Możemy tutaj odnaleźć różne odmiany skalne gładów narzutowych (*eratyki skandynawskie*), które dochodzą do 6 metrów obwodu. Charakterystycznym elementem rezerwatu jest skalista dolinka o długości 500 m ze skalistymi basztami i ambonami. Powstała ona w wyniku działalności erozyjnej, która rozwinęła się w obrębie staropaleozoicznych skał zieleńcowych jednostki geologicznej Rzeszówek - Jakuszowa. Przez dolinkę płynie bezimien-

ny potok, który wpływa do rzeki Nysy Małej w sąsiedztwie obniżenia Rowu Świerzawy. Naturalne zbiorowiska leśne tworzą grądy zbczowe (*Aceri Tillietum*), podgórskie kwaśnolube dąbrowy, łęgi wiązowo - jesionowe z licznymi gatunkami chronionymi, górskimi i rzadkimi we florze naczyniowej, jak **perłówka orzęsiona**.

perłówka orzęsiona

Ciekawym elementem przyrody jest występowanie na wychodniach skalnych zbiorowisk szczelinowych i murawowych, które tworzą zespoły zanokcicy północnej oraz murawowej. Ogółem na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie 274 gatunków roślin naczyniowych. Najbardziej wartościowym składnikiem fauny na terenie rezerwatu jest chroniony płaz

– **salamandra plamista** (*Salamandra salamandra*), której liczebność oszacowano na kilkaset osobników. Na obszarze Parku Krajobrazowego Chełmy płaz ten osiąga północną granicę geograficznego zasięgu. Na dodatkową uwagę zasługuje gnieźdzenie się w wąwozie **pliszki górskiej** (*Motacilla cinerea*) występującej w górach.

Salamandra plamista (*Salamandra salamandra*)

Storczykowe Wzgórze

– obszar położony na wysokości 350 - 370 m n.p.m. Z miejsca tego podziwiać możemy wspaniałą krajobraz Parku Krajobrazowego „Chełmy”. Na pierwszym planie (strona północna) widzimy „Wąwóz Nowowiejski” oraz rezerwat przyrody „Wąwóz Siedmicki” ze Zbójeckim Zamkiem. W oddali dostrzec można pasmo najwyższych w okolicy wzniesień: Mszanej (z bazaltową wieżą widokową) i Obłogi. Spoglądając w kierunku południowym dostrzegamy panoramę Sudetów z najwyższym szczytem Śnieżką (1602 m n.p.m.) Nad miejscowością góruje wieża kościoła filialnego Wniebowzięcia NMP z 2. połowy XV w. Wzgórze i okolice to teren rolniczo - leśny z miejscowym zadrzewieniem śródpolnym, które stanowi schronienie dla wielu gatunków zwierząt. Łąki i pastwiska pokrywa roślinność łąk świeżych - niżowych i górskich, które są przyrodniczo cenne nie tylko w Polsce, ale również w Europie. Nazwa Storczykowe Wzgórze nawiązuje do obszaru, gdzie stwierdzono liczne występowanie gatunków z rodziny storczykowatych, które tutaj możemy spotkać w miesiącach wiosennych.

Pliszka górська (*Motacilla cinerea*)

Kukułka bzoва - Storczyk bzoowy (*Dactylorhiza sambucina*)

W Polsce gatunek ten narażony jest na wyginięcie (według „czerwonej księgi roślin”). Jej występowanie ogranicza się wyłącznie do południowych rejonów kraju, gdzie przebiega północna granica zwartego arealu środkowoeuropejskiego. Na Śląsku gatunek ten rośnie obecnie tylko w Sudetach. Żyje w symbiozie z grzybami, jak wszystkie storczykowate. Kwitnie od połowy kwietnia do połowy maja. Gatunek chroniony.

Buławnik mieczolistny (*Cephalanthera longifolia*)

Bylina do 60 cm wysokości, gatunek charakterystyczny dla dąbrów, suchych grądów i ciepłolubnych zarośli. Rośnie głównie w południowej części Polski, zwłaszcza na Przedgórzu Sudeckim i południowo - wschodniej Polsce. Kwitnie w maju i czerwcu. Gatunek chroniony.

Podkolan biały (*Platanthera biforia*)

Bylina o kwiatach białych, o intensywnym, miłym zapachu. Kwiaty produkują nektar i wydzielają estry zwabiające ćmy. Jest gatunkiem częstym na całym obszarze, w górach po regiel górny. Rośnie na łąkach i śródleśnych polanach, nad potokami oraz w widnych lasach i zaroślach. Kwitnie od maja do lipca. Gatunek chroniony.

Rezerwat skalno – florystyczny „Wąwóz Siedmicki”

o pow. 68 ha stanowi fragment doliny Młynówki, między wsiami Siedmica i Nowa Wieś Wielka, gdzie potok Młynówka tworzy malowniczy przełom, wcinający się w skalne podłoże, odstawiając skałki zieleńcowe, będące przykładem wulkanizmu podmorskiego. Rzeźba terenu, w tym formy skalne, lawy poduszkowe oraz liczne zbiorowiska roślinności łąkowej sprawiają, że jest to jeden z najbardziej atrakcyjnych fragmentów Parku „Chełmy”. W Wąwozie przy szlaku znajduje się grób leśniczego F. Hillgera, zmarłego w 1876 r. Naturalnym przedłużeniem tego wąwozu, o podobnym ukształtowaniu i wyglądzie jest „**Wąwóz Nowowiejski**”, nie objęty ochroną rezerwatową.